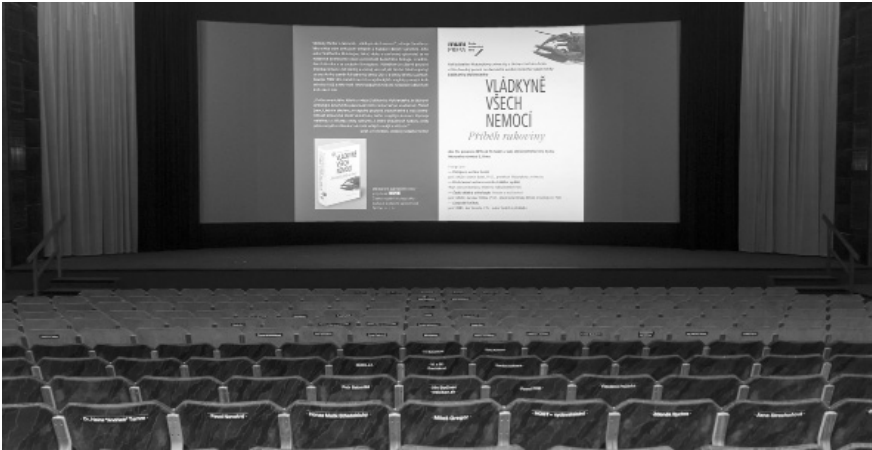

Vládkyně všech nemocí na cestě ke čtenářům

LENKA BRODECKÁ

V předvánočním týdnu prožila univerzita jeden z posledních slavnostních okamžiků uplynulého kalendářního roku – uvedla na trh české vydání světově proslulé knihy amerického vědce a spisovatele Siddharthy Mukherjeeho *Vládkyně všech nemocí – Příběh rakoviny*.

Obsáhlý, kompozičně i jazykově mimořádně vytříbený esej přeložil profesor Jan Šmarda, ředitel Ústavu experimentální biologie Přírodovědecké fakulty MU, a Nakladatelství Masarykovy univerzity jej vydalo jako třetí svazek edice „Poprvé v češtině“. Slavnostní uvedení knihy i knihu samotnou se pokusíme připomenout prostřednictvím malého fotopříběhu.

Prostor pro konání slavnosti poskytl Univerzitní kino Scala. Přítomnost plátna pořadatelé nemohli nevyužít a v rámci programu promítli upoutávku k třídílnému dokumentárnímu filmu *Cancer: The Emperor of All Maladies* (Rakovina – vládkyně všech nemocí), který vznikl v roce 2015 v produkci americké televizní společnosti PBS právě na základě knižního bestselleru. Ačkoliv upoutávka trvala pouhých šest minut, na publikum zapůsobila ohromujícím dojmem. Druhým krátkým filmem, který diváci během setkání zhlédli, byl studiový rozhovor s autorem knihy Siddharthou Mukherjeem (nar. 1970). Slavný hematonekolog se tímto trikem ocitl přímo v sále a mimo jiné prozradil, proč se rozhodl napsat knihu

o rakovině: *Kniha je vlastně velmi dlouhou odpovědí na otázku, kterou mi poprvé položila jedna moje pacientka v Bostonu. Měla značně agresivní formu nádoru v krajině břišní, léčila se chemoterapií, relabovala a znovu se léčila. Jednou – právě když procházela intenzivní léčbou – mi řekla: „Přála bych si vydržet, ale potřebuji vědět, s čím to vlastně bojuji.“ Ve své knize se pokouším na její otázku odpovědět tím způsobem, že se vracím k původu nemoci a popisuji její historický vývoj. Jde vlastně o „biografii rakoviny“, protože se snažím vykreslit její portrét v čase.*

Před čtvrtou hodinou odpolední se hlediště začalo plnit. V obecnstvu převažovali lidé spříznění s univerzitou, potenciální čtenáři „Vládkyně“. Pro koho je vlastně kniha určena? Když se redaktorka časopisu *OncNurse* v roce 2011 zeptala samotného Mukherjeeho, jakou čtenářskou skupinu měl při psaní knihy na zřeteli, odpověděl: *Knihu jsem psal tak, aby jí rozuměli i začátečníci; k této cílové čtenářské skupině jsem přistupoval s nejvyšším možným respektem. Snažil jsem se vyjít vstříc pacientům a jejich rodinným příslušníkům, které zajímá ten velkolepý příběh, od jeho dávných počátků až do možné budoucnosti. Psal jsem a přitom jsem myslel na pacienty a jejich rodiny, ale nezapomínal jsem ani na vědce, studenty a milovníky literatury.*

Slavnostní uvedení knihy zahájil proslovem prof. Martin Bareš, prorektor pro akademické záležitosti; programem provázela ředitelka NaMU, dr. Alena Mizerová. *Vládkyně všech nemocí* patří k titulům, jejichž vydáním univerzita staví mosty ke společnosti. To však nic nemění na tom, že kniha v univerzitním prostředí vznikala. Autor ji začal promýšlet v době, kdy pracoval jako postdoktorální stážista na onkologickém oddělení Massachusettské všeobecné nemocnice v Bostonu a dokončil ji o sedm let později v New Yorku, ve své

pracovně na Kolumbijské univerzitě. Kniha vyšla v roce 2010 v nakladatelství Scribner a okamžitě uchvátila odbornou i laickou veřejnost. Následujícího roku získala Pulitzerovu cenu v kategorii odborná (non-fiction) literatura a další ocenění přibývala. Množily se i cizojazyčné mutace. Na jaře roku 2014 se s tipem na vydání Mukherjeeho bestselleru obrátili na Nakladatelství MU manželé Šmardovi, oba molekulární biologové. Paní ředitelce Mizerové se projekt zalíbil a zahájila vyjednávání s Mukherjeeho literárním agentem. Práva byla zakoupena a prof. Šmarda se ujal náročného překladu. Na jeho první verzi pracoval jedenáct měsíců, dalších devět měsíců trval ediční proces, do něhož se v různých fázích zapojili všichni zaměstnanci nakladatelství. Poslední zastávkou „Vládkyně“ byly Tiskárny Havlíčkův Brod. Hotová kniha formátu 17×24 cm a rozsahu 520 stran dorazila do Brna pět dní před svými křtinami.

Součástí programu byla i krátká přednáška prof. Jaroslava Štěrbý, přednosta Kliniky dětské onkologie LF MU. Pan profesor shrnul fakta o situaci svého složitého, nepředstavitelně citlivého oboru. Zaměřil se na jeho současnost a perspektivy, čímž vhodně doplnil retrospektivní pohled, který v knize uplatňuje Mukherjee. „Vládkyně“ věnuje dětským onkologickým pacientům spoustu kapitol, uveďme například tyto: „Farberova výzva“ – bostonský patolog Sidney Farber roku 1947 zjišťuje, že analog kyseliny foliové, aminopterin, zabíjí rychle se dělící buňky kostní dřeně. Pomocí aminopterinu dosahuje krátkých, ale slibných remisí u několika dětí s akutní lymfoblastickou leukémií. Stává se otcem chemoterapie rakoviny a bojovníkem za institucionalizovanou zdravotní péči o malé onkologické pacienty. Nebo „Tisíc kominíčků“ – londýnský lékař Percivall Pott zaznamenává v poslední čtvrtině 18. století zvýšený výskyt rakoviny šourku u kominických učňů. Objevuje první karcinogen – saze. Tato linie příběhu pokračuje k epidemii rakoviny plic v „cigaretovém století“. A tak dále...

Nikdo v České republice nezná „Vládkyni“ důvěrněji než její překladatel prof. Jan Šmarda. Při své práci se musel vyrovnat nejen s odbornou náročností textu, závratným množstvím popisovaných faktů, témat a prostředí, ale i s nezvykle květnatým jazykem originálu. Mukherjeeho opulentní literární styl překvapil i americké čtenáře, kteří jsou k odchýlkám od standardů odborného vyjadřování tradičně tolerantnější než čtenáři evropští. V anotacích knihy se běžně objevují výrazy „thriller“, „drama“ či „detektivka“ a Mukherjee je oceňován jako brilantní vypravěč. Že by jej přece jen ovlivnila obdivuhodná literární tradice jeho původní domoviny – Indie?

Profesor Šmarda pobavil publikum několika „veselými příhodami z překládání“ a na ukázkou přečetl jedno z dojemných podobenství, kterými autor knihu vyzdobil.

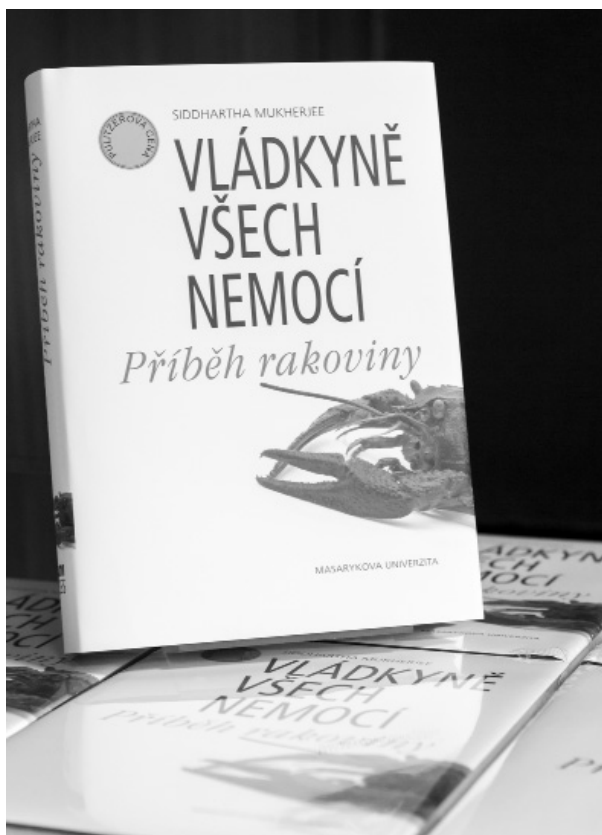
Vrcholný okamžik setkání – křest knihy. Zleva prof. Štěrba, prof. Bareš, PhDr. Mizerová a prof. Šmarda. České vydání finančně podpořila společnost Roche, s. r. o., mediálním partnerem knihy je týdeník Respekt a její distribuci zajišťuje firma Kosmas, s. r. o.

A v předšálí už se do fronty řadili první zájemci o koupi. Vládkyně všech nemocí – Příběh rakoviny je kniha, která dokáže změnit život. Z autora udělala přes noc celebritu, mnoha vyhořelým lékařům vrátila víru ve smysl jejich práce, mnoho pacientů smířila s osudem, nespočet čtenářů zbavila strachu z nemoci, „o níž se kdysi jen šeptalo“. Až si „Vládkyni“ také přečtete, pochopíte, že změnila život i Vám.

Nemoc je odvrácená strana života, občanství s omezením. Rodíme se s dvojím občanstvím, příslušíme k říši zdraví i k říši nemoci. Raději bychom používali pouze ten lepší pas, avšak dříve či později se každý z nás, alespoň dočasně, bude muset prokazovat jako občan druhé říše.

Úryvek z knihy Susan Sontagové *Nemoc jako metafora*, který si Mukherjee vybral jako motto

Ilustrační fotografie: Mgr. Radek Gomola